

Hur påverkar problem med läsning och inlärnin g webbläskunnigheten?

Häkkinen, Kiili, Hautala, Pöysä-Tarhonen, Kanniainen och Leppänen (2019) skriver i sin artikel *Lukemisen ja oppimisen vaikeudet digitaalisissa ympäristöissä* att det ännu inte finns några långtidsstudier om läsning på webben. Tills vidare vet man ganska lite om vilket samband läs- eller inlärnin gssvårigheter har med läsning på webben. Det behövs också forskning där man på ett mångsidigt sätt utvärderar hanteringen av olika delfärdigheter, eftersom undersökningarna ofta har fokuserat på någon delfärdighet.

Skribenterna sammanför tidigare forskning: lässvårigheter är en belastning, men inte ett hinder för inlärnin g av webbläskunnighet. Enskilda faktorer, såsom lite bakgrundsinformation om ämnet man läser, svaga färdigheter i självreglering, utmaningar i rumsuppfattningsförmågan samt arbetsminnet, kan försvåra läsningen på webben (Scheiter & Gerjets, 2007).

I eSeek-projektet, i vilken det ingick över 400 sjätteklassare, konstaterades det att läsflyt, läsförståelse och rättskrivning förklarade 54 procent av den undersökta kompetensen inom läsning på webben (Leppänen m.fl., 2017). Läsförståelse förklarade kompetensen mer än läsflyt. En elev som läser långsamt hinner inte nödvändigtvis sätta sig in i texterna tillräckligt djupt för att hitta viktig information eller kombinera olika information. I eSeek-undersökningen konstaterades det också att en del elever klarade webbläsningen bättre trots att de hade lässvårigheter.

Å andra sidan kan även duktiga läsare ha svårt med till exempel kritisk bedömning av texterna (Häkkinen m.fl., 2019). Endast en femtedel av eleverna i eSeek-undersökningen identifierade kommersiella mål i ett fiktivt energidrycksföretags pressmeddelande, och cirka hälften ansåg att det kommersiella meddelandet var en tillförlitlig hälsokälla (Kiili m.fl., 2018).

Elever och studerande i olika åldrar behöver stöd med att formulera sökord, bedöma sökresultat och kritiskt bedöma kunskap. Dessutom är det få som kan formulera kunskaper från olika källor till en helhet som producerats med egna ord.

På vilket sätt påverkar lässvårigheterna webbläsningen?

Enligt Häkkinen m.fl. (2019) är en långsam identifiering av ord det största problemet för någon med lässvårigheter, även när det gäller webbläskunnighet. Det innebär att eleven/studeranden inte kan fästa tillräcklig uppmärksamhet vid mera krävande aktiviteter, såsom läsförståelse och utnyttjande av ett selektivt lässätt (Kuhn m.fl., 2010). Det kan vara svårt för en långsam läsare att ögna igenom en text.

Lässvårigheter kan också vara förknippade med andra svårigheter, såsom språkbrist, svårigheter med arbetsminnet eller visuell perceptionsförmåga (Häkkinen, m.fl., 2019). Dessa försvårar än mera läsningen på webben, eftersom den kräver en kombination av mångsidiga kognitiva processer. I vissa undersökningar har glesare avstånd mellan bokstäverna i texten eller kortare rader påskyndat läsningen hos barn med lässvårigheter.

För en elev med lässvårigheter kan internets visuella innehåll störa läsningen snarare än stöda den. Undervisningsvideor kan hjälpa en elev med lässvårigheter, men det behövs ytterligare forskning i ämnet.

Häkkinen m.fl. (2019) konstaterar att svårigheterna med läsflyt, läsförståelse och kompetenser i lässtrategier är kopplade till varandra – vilket också innebär att övning i ett av områden stöder de andra.

Hur påverkas webbläskunnigheten av uppmärksamhetsstörningar, problem med exekutiva funktioner och lässvårigheter?

I webbläskunnigheten ingår ett kontinuerligt samspel mellan de olika exekutiva funktionerna. Läsaren måste styra uppmärksamheten mellan flera olika texter, varvid planering, genomförande och utvärdering av verksamheten pågår hela tiden medan läsaren rör sig mellan webbtexterna (Coiro, 2015). Häkkinen m.fl. (2019) skriver att utöver grundläggande läskunnighet påverkar också problem med uppmärksamheten i synnerhet läsförståelsen.

I Kannianens m.fl. (2022) undersökning, som ingick i eSeek-projektet, placerade sig 59 procent av de elever som hade lässvårigheter i de tre svagaste prestationsprofilerna för webbläsning. Av de elever som hade problem med uppmärksamheten och exekutiva funktioner placerade sig 67,5 procent i de tre svagaste profilerna. Av de elever som hade utmaningar inom båda delområdena placerade sig hela 82,4 procent bland de tre svagaste. Liksom i tidigare eSeek-undersökningar konstaterades även här att problem med läsning eller uppmärksamhet inte automatiskt innebar svag kompetens i webbläsning. 27,5 procent av eleverna med lässvårigheter och 16,2 procent av eleverna som hade problem med uppmärksamheten och de exekutiva funktionerna placerade sig i genomsnittet eller bland de elever som klarade sig bra (Kannianen, 2022). En del av eleverna har alltså verktyg för att kompensera för sina svårigheter. Enligt Kannianen

(2022) behövs det mer forskningsdata om kompensationsmekanismerna. Dessutom konstaterar hon att det är bra att beakta att 27,4 procent av de elever som inte hade några inlärningsvårigheter placerade sig i den svagaste profilen. Det är till exempel viktigt att ytterligare undersöka faktorer som har att göra med motivation.

I undersökningen granskades också läsvanornas betydelse. Utifrån resultaten verkar det som om läsning av längre texter som kräver koncentration också främjar undersökande webbläsning. Kanninen (2022) konstaterar också följande:

Att satsa på läsrutinerna kan vara ett sätt att kompensera för utmaningar vid inlärnin g på nätet. Långa och språkligt rika texter ökar ordförrådet och kunskapsunderlaget, vilket kan vara betydelsefullt när man undersöker och söker kunskap om komplexa företeelser på nätet. I skolorna är det viktigt att stöda läsning, läsintresset och kritisk bedömning av olika texter.

Författare:

Lehtinen, A. (2022). *Hur påverkar problem med läsning och inlärnin g nätkompetensen?*

LUKILOKI-projektet 2018–2022. Jyväskylä universitet.

Källor:

Häkkinen, P., Kiili, C., Hautala, J., Pöysä-Tarhonen, J., Kanninen, L. & Leppänen, P. H. T. (2019). Lukemisen ja oppimisen vaikeudet digitaalisissa ympäristöissä. I verket T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M.K. Lerkkanen & T. Siiskonen (red.), *Oppimisen vaikeudet* (s. 206–221). Niilo Mäki Instituutti.

Kanninen, L., Kiili, C., Tolvanen, A., Utriainen, J., Aro, M., Leu, D. J., & Leppänen, P. H. (2022). Online research and comprehension performance profiles among sixth-grade students, including those with reading difficulties and/or attention and executive function difficulties. *Reading Research Quarterly*, 1–23.

Kanninen, L. (2022, 14 februari). Erilaiset oppijat nettilukijoina [bloggtext].

<https://educritical.fi/fi/2022/02/14/erilaiset-oppijat-nettilukijoina/>

Källor till Häkkinen m.fl. (2019) artikel, som det hänvisas till i denna text:

Coiro, J. (2015). Purposeful, critical, and flexible: Vital dimensions of online reading and learning. I verket Spiro m.fl. (red.), *Reading at a Crossroads? Disjunctures and Continuities in Current Conceptions and Practices* (s. 53–64). Routledge.

Kiili, C., Leu, D. J., Marttunen, M., Hautala, J. & Leppänen, P. H. T. (2018). Exploring early adolescents' evaluation of academic and commercial online resources related to health. *Reading and Writing*, 31, 533–557.

Kuhn, M. R., Schwanenflugel, P. J & Meisinger, E. B. (2010). Aligning theory and assessment of reading fluency: Automaticity, prosody, and definitions of fluency. *Reading Research Quarterly*, 45, 230–251.

Leppänen, P. H. T., Kiili, C., Hautala, J., Kanninen, L., Aro, M., Loberg, O. & Lohvansuu, K. (2017). Nettilukemisen haasteet. I verket H. Savolainen, R. Vilkkio & L. Vähäkylä (red.), *Oppimisen tulevaisuus* (s. 80–89). Gaudeamus.

Scheiter, K. & Gerjets, P. (2007). Learner control in hypermedia environments. *Educational Psychology Review*, 19, 285–307.